

Český voláč sivý bělohrotý

Kdy se poprvé objevil český voláč sivý v bělohrotém barevném rázu, dnes již těžko někdo zjistí. Dochované prameny, na vznik plemena samotného, jsou na psané slovo velice skoupé. S jistotou však můžeme říci, že se jedná o jedno z původních volatých plemen vzniklých v české kotlině ve druhé polovině 19. století. Původními předky dnešních voláčů sivých, kterým se říkalo také slezinky, sasíci či sakspenížci, a kteří napomohli vzniku plemena, byli nevolatí holubi polního typu, a které musíme hledat na selských dvorech českého venkova. Zde se někdy vyskytovalo i velké množství holubů, kteří byli odkázáni jen na své schopnosti jak přežít. Chov holubů, jak ho známe z dnešního pohledu, byl postaven trochu jinak, měl jiný rozměr a význam. Holubi zde byli hlavně trpěni jako ničitelé plevelů na polích, která dávala lidem obživu. K domovu hospodáře byli lákáni zřizováním příhodných úkrytů k rozmnožování a v zimě také trochou zadiny na přilepšenou. Možné další využití těchto obyvatel přístěnků či sloupových holubníků bylo jen v kuchyni hospodáře, kdy byli někdy jeho zpestřením jídelníčku, a u drobných chalupníků někdy také jako nutná obživa. Holubí maso bylo využíváno našimi předky i v lidovém léčitelství pro své blahodárné dietetické účinky. Lidové tradice, zvyky a písničky o holubech mohly být i zde jednou možností, jak dát některým jedincům šanci přežít pro svůj vzhled, barvu a vlast-

nosti a neskončit v polévce. Výběrem nebo vkusem jednotlivých hospodářů či chalupníků přežívali jen ti holubi, kteří se jim samotným nejvíce líbili. Zde je asi to místo, kde se setkáváme se začínající tvorbou jednotlivých plemen holubů. Nebyla to žádná systematická plemenitba, ale jen touha mít něco jiného než soused. Ostatní potom bylo již jen na přírodě, která svými nepsanými zákony udělala tu poslední a nekompromisní selekci. Tyto ztráty dokázali holubi velice rychle zaplnit výborným odchovem a množstvím holubat.

Je nesporné, že komunikace s okolním světem v 18. a 19. století byla na dnešní dobu velice omezená. Prostřednictvím

krajáneků, vorařů či obchodníků se k nám dostávala i jiná plemena vyšlechtěná na stejných principech, tak jak se dělo u nás. To následně ovlivnilo mnoho našich původních forem polního holuba a napomohlo i k vytvoření některých jejich nových znaků. Ve střední a převážně zemědělské části Evropy docházelo k utváření několika volatých plemen s hruškovitou volatostí na základech polního holuba. Zde náš původně silný, nevolatý a užitkový holub dostával novou tvář a začal se měnit na statného selského voláče tak, jak ho známe dnes. Velikou změnou pro vývoj plemen a českého holubářství byl přelom 19. a 20. století s velkými, nejen politickými, ale také i hospodář-

Český voláč sivý pruhový bělohrotý
chovatel: Jiří Ščebel

Český voláč sivý kapratý bělohrotý
chovatel: Petr Čech

skými změnami. Již ve starých časopisech Svět zvířat a Zvířena (1910 až 1914) je zaznamenáno, že chovem a pěstěním našich sasíků na přelomu 19. a 20. století se zabývaly i slavné legendy českého holubářství, např. staváčkáři bratři Kotánové z Rašovic u Týniště nad Orlicí, Fr. Kovařík Tovačovský a soukeník Kalnach z Rychnova, nebo vydavatel časopisu Zvířena a předseda Klubu pěstitelů holubů v království Českém Antonín Král ze Smíchova, i jednatel Spolku východočeských pěstitelů holubů profesor Alois Strnad z Rychnova nad Kněžnou, který pravidelně inzeroval odprodej volatých sasíků a sakspenížků. Další oblastí s chovem těchto holubů bylo okolí Sadské u Nymburka, kde choval své siváky zasloužilý chovatel pan Povolný, který o nich získal znalosti od svých dvou předchozích rodinných generací.

Český voláč sivý se sám následně i trochu spolupodílel, nebo byl produktem, při vzniku plemen jiných nebo jejich kre-

sebných rázů. Do východních Čech je datováno i několik dalších kresebných rázů českého staváka. O přítomnosti krve českých staváků v populaci siváků svědčí také jeho schopnost „orlování“, stavění do „véčka“ či tleskání. Tyto vlastnosti byly v chovech siváků hodně k vidění ještě na konci 70. let minulého století. Je obecně znám i původ několika variet a šlechtění českého staváka modrého pruhového bělohrotého na Rychnovsku, českého staváka modrého kapratého (penížka) na Náchodsku a dále na Jičínsku český stavák modrý sedlatý. Již jen několik těchto variet českého staváka, na tak malém území jako jsou východní Čechy, nás nemůže nechat na pochybách o tom, že by se tato dvě plemena nikdy nepotkala. Před uznáním českého voláče sivého za samostatné plemeno v roce 1925 byl jeden barevný ráz českého staváka nazýván sivou.

Podle takto z mála zhodnocených údajů o vzniku plemena museli se již v době uznání čes-

kého voláče sivého vyskytovat také bělohrotí, ačkoliv v té době nebyli uznáni jako samostatný ráz. Český voláč sivý byl uznán jen v kresbě pruhové tmavohroté. Jsou však důkazy (Rádce č. 12/1938), které dokládají, již v krátké době po uznání plemena, existenci kapratého (penížek, sakspenížek) a bělohrotého rázu. O bělohrotých se také zmiňuje ve své knize „Holubí plemena a jejich chov“ pan Vojtěch Mrštík a v neposlední řadě v Chovateli č. 9/1947, kde se již český voláč sivý bělohrotý uvádí jako plnohodnotný ráz. Potud historie plemena ze zkrácených dostupných materiálů.

Následující řádky jsou již jen poznatky ze současného zemského chovu bělohrotých českých voláčů sivých za období od devadesátých let minulého století po současnost. Bělohrotá varieta u českých voláčů sivých je velice líbivá, ale přitom je vzácná a málo rozšířená. Kresba se skládá podle platného vzorníku z 3 až 8 bílých letek prvního řádu. Kresba jednoduchá, ale provázená mnohými chovatelskými úskalími. I mezi chovateli, sdruženými ve speciálním klubu, je tato varieta v držení několika skalních chovatelů. Počet nepřibuzných jedinců je minimální a kvalita někdy pokulhává za tmavohrotým rázem. Vytvoření vlastní linie v chovu je velice náročné a chovatel se musí obrnit velikou trpělivostí. Další negativem je, že si nutně musíme připustit ten fakt, že se nám na holubníku během několika let vytvoří velké množství jedinců nevhodných k výstavním účelům, a to z důvodu míchaných letek nebo jednostranného probělení křídel. Ne každý chovatel snese tento stav na svém holubníku a není ochoten čekat na dílčí výsledky někdy 3 až 5 generací pro ustálení kresby bez hrubých vad. K většímu rozší-

ření této variety mohou pomoci dva možné postupy ve šlechtění.

Nejlepší možností je, když se podaří sehnat vhodný výchozí nepřibuzný materiál a poté soustavným výběrem z potomstva obou rodičů českých voláčů sivých bělohrotých si udržovat čistokrevnou linii. Udržovat počet bílých letek v rozmezí počtu 3 až 8, s ideálem 6 x 6, a další plemenné znaky plemena šlechtit dle platného vzorníku. Je to cesta nejmenšího odporu, která bohužel nese některá negativa, spojená s úzkou genetikou základnou. Ani zde se ale neobejdeme k osvětlení krve a prošlechtění některých znaků, použít do chovu tmavohroté jedince. Tím se nám v odchovech sice sníží počet bělohrotých jedinců, ale tmavohroté můžeme dále využívat jak do chovu, tak na výstavní účely. Velkým kladem je upevnění zdraví a vitality uvnitř linie.

Další možností je, do stávajícího genofondu plemena, „přilít“ podíl cizí krve příbuzného či podobného plemena s podílem bílé kresby nejlépe sedlaté. Zde se ale výběr zužuje jen do několika vhodných plemen voláčů. Záměrně uvádím voláčů – je to nutné pro udržení volatosti při prováděné regeneraci.

Několika postřehy z chovu se pokusím najít možnosti, jak si dopomoci k dobrému výsledku, a to nejen u bělohrotých, ale českých voláčů sivých celkově.

Český voláč sivý je jedním z plemen holubů, který již ve svém názvu nám říká, jak má vypadat – voláč s ojedinělou barvou. Již při posuzování kladem důraz na typologii plemena středního voláče s dobrou volatostí. Volatost by měla být přirozená, na široké hrudi hruškovitého tvaru, dobře přitažená k zobáku, lehce podvázaná a holubem výborně ovladatelná.

Holubářské drobnosti

Kolik bílých letek u bělokosých sivačů? (Odpověď k dotazu.) První vzorník českých voláčů sivých nepouští bílokosé plácky a každé bílé pero v letkách považoval za chybu. Přesto však se objevovali ptáci bělokosí a je správné, že byli uznáni za standardní a že byl vzorník v této věci novelisován. Bílé koncové letky jsou nejpůsobivější ozdobou tenkrát, jestliže tvoří ucelenou plošku, do níž nezabíhá barevný klín. Tento rušivý klín nejnápadnější hlavně při nízkém počtu bílých letek, přikrývá totiž velkou část bílého konce křídla a holub pak vlastně ani bělokosem není. Ideální bělokos má 8–10 bílých letek (a tak tomu je u většiny bělokosů cizích) a teprve při tomto počtu je konec bílého křídla oddělen od ostatního barevného šitru ladným, nerušeným obloukem. Ovšem, čím větší počet bílých letek, tím spíše se objevuje bílý podbíšek jako nepěkná, těžko vykořenitelná vada. To jistě měl na mysli náš vzorník, jestliže volil stanovisko kompromisní a stanovil počet bílých letek na 4–8. Větší počet nemůže být rozhodně považován za chybu; naproti tomu méně bílých letek než 4 již rozhodně chybou jest. Důležité ovšem jest, aby počet byl v obou křídlech stejný a aby bílé letky nebyly promíseny letkami barevnými. —fk.

(Chovatel č. 9 z roku 1947)

Přirozené ovládání volete při jeho životních projevech, je jedno z nejdůležitějších vlastností, které potřebujeme do současného chovu. Požadavek dnešní doby, prezentace na výstavách a jisté uniformity obou pohlaví, vede k šlechtění přílišné až nadměrné volatosti u holubic. Odchov od volatých holubic je problémový a mnohdy i neúspěšný. Málokterá výstavně výborná holubice toto zvládne během celé chovné sezony. Zde, pro slabou stěnu vnitřního a vnějšího volete a schopnost jeho ovládnutí, přicházíme o kvalitní jedince v období od-

chovu pro „svěšené vole“ a když včas nezasáhneme, dochází k jejich úhynu. Je to někdy velká daň za výstavní úspěchy uplynulé sezony. Proto je dobré v době sestavování chovných párů nezapomínat na tento problém a vyvažovat tento znak holubem slabším (samcem) ve volatosti s dobrým původem. Takovýto holub se o holoubata dokáže lépe postarat. Odchovaní mladí by se měli projevovat a výborně foukat již v období, kdy již tzv. vyhodí třetí letku. Holubi s pozdějším vývojem volatosti, mají vole již tužší, které se hůře plní vzduchem a větší-

nou tuto vadu přenášejí na své potomstvo. I zde je nutné mít dobré chovné záznamy o jednotlivých předcích. V tomto období života holoubat je možné již provádět první selekci na volatost, ale s přihlédnutím na polhavi holoubat. Při posuzování volatosti je nutné dbát nejen na tvar, kdy vyřazujeme široké vole dobře přitažené pod zobák, ale také na strukturu peří, které je na této části těla. Častou vadou je řídké, uvolněné peří na voleti a v posledních letech uvolněné peří na šíji. Již v tomto období se ukazuje, který jedinec bude mít problémy v dospívání či odchovu mláďat se svěšeným voletem. U prvního pelichání se většinou objevuje i další vážná vada, a to jsou drobné pěšinky nebo náznaky růžice ve struktuře opeření pod okem a okolo uší. Nejde zde o žádné ohnutí peří z důvodu nadměrné volatosti, ale o genetickou vadu, která se v chovu úporně dědí.

Chovným cílem by měla být kvalitní tvarová volatost s plným a pevným hustým opeřením. Vše je však nutno posuzovat jako celek. Další pozicí pro hodnocení je postava středního voláče se sklonem těla do 45 stupňů na středně vysokých ne-

opeřených nohách. Špatné je do chovu ponechávat jedince s postojem nad 50 stupňů. Tito jedinci jsou již netypičtí, v těle užší a při větší volatosti mají větší krk a přefukují se, a mohou i křížit křídla. Nutno je třeba sledovat i poměr částí těla, kdyby měla být přední část 3/5 a zadní 2/5 z celkové délky 38 až 42 cm těla holuba. Barva musí být jednotná a rovnoměrně rozložená po celém těle, světle ledově šedá, resp. zinkově šedá po celém těle se stříbřitým leskem, vniklá působením genetického faktoru Ic. Tato barevná modifikace u našich českých voláčů sivých je založena na černé barevné řadě. Ke správnému posouzení barvy je zapotřebí cviku v rozlišování jemných tónů.

V současné populaci se u siváků objevuje zamodralá barva na voleti a nejvíce kontrast bílé s tmavou na zádech (tržená záda) až po světle mléčné, skoro bílé zbarvení. Správnou barvu musíme hledat někde uprostřed. Vždy by měla být čistá bez rzi, v kontrastu s ojedinělým pruhem a vzorkem na štitech křídel. Barevné vole, neboli „rez“, je velkým problémem hlavně u kapratých rázů a silně

se dědí. U pruhových vzorků se musí důsledně trestat. Letky prvního a druhého řádu by měly být co nejtmavší, bez zahnědlého zbarvení. Již při odchovu můžeme určit kvalitu opeření podle zbarvení kůže holých holoubat. Čím jsou holoubata černější po celém těle, tím bude barva lepší. Pigment na černé kůži se přenáší do ostatních částí těla. U takovýchto jedinců nebudeme mít problém s barvou oka, které bude mít tmavě červenou duhovku, je předností, a bude orámováno hladkou úzkou, co nejtmavší obočnicí. Pigment se přenáší i na barvu letek, kresbu a v neposlední řadě na celkovou barvu holuba. Tato vlastnost se trochu vytrácí a máme proto holuby celkově světlejší. U bělohrotých již při kroužkování zjistíme počet letek, která budou bílá. Upřednostňovat budeme do dalšího chovu jen taková holoubata, která mají bílé letky od kraje křídla. Letky míchané v jednom křídle lze s opatrností do chovu použít. Toto používáme v období začátků regenerace, kdy je nedostatek jiných jedinců. Tmavá první a druhá ruční letka se vytrvale dědí, proto tuto vadu v dalším chovu

Český voláč sivý kapratý bělohrotý,
nadějný výletek

Český voláč sivý kapratý bělohrotý
chovatel: Petr Čech

Český voláč sivý kapratý bělohrotý oko, obočnice

netolerujeme. Pozdější úprava kresby, jakou třeba známe u české čejky kropenky, je u českého voláče sivého nepoužitelná. Pro možnou úpravu je nutné najít holuby s měkkou letkou, a tací zatím nejsou. Při kroužkování je možné objevit další probělení na jiných částech těla, která se sice později trochu ztratí, ale bílé zůstanou. U holubů, kteří mají vyšší počet bílých letek (8 a více) se většinou objevuje světlá spodní část těla, kostřec, dále světlá dolní čelist zobáku nebo také i bílý podbradek. Ten je ale patrný až po úplném dopeření. Tato vada je opět velice geneticky zafixovaná a objevuje se hlavně u holubů s vyšším počtem bílých letek. Podle rozsahu je nutné tuto vadu tlumit při výběru do chovu. Pomůckou pro zjištění této vady u mladých holoubat, je na hnízdě již výrazně světlá či bílá spodní část zobáku. U bělohroté kresby budou mít tito jedinci vždy bílý podbradek. Další, opravdu malou vadou, jsou bílé nebo míchané dráčky na nohou. Barva drápků je to nejmenší zlo při šlechtění a je nutno ji postihovat co nejméně, anebo ji tolerovat. Jsou to některé poznatky, které je nutno brát na zřetel při tvorbě bělohrotého rázu, který je úzce spojen se sedlatou kresbou. Společný postup je možný u tvorby obou kresebných rázů při tvorbě pru-

hového a kapratého vzorku. Pro vytvoření správné pravidelné kresby je nutná společná selekce mezi oběma kresebnými vzorky.

Těchto poznatků se dá využít při regeneraci českého voláče sivého při použití cizích, avšak podobných volatých plemen. Při výběru se zaměřujeme jen na jedince z černé barevné řady. S dobrým úspěchem lze využít českých staváků modrých sedlatých, kdy ve třetí generaci se již nacházejí kvalitní jedinci použitelní do další plemenitby. Další možností je použití v omezené míře hesenských voláčů černých nebo modrých a s opatrností slezských voláčů modrých, kde je dosahováno dobrého úspěchu podle použité kvality a následného výběru z odchovaných kříženců. Vždy dochází k postupnému přenosu Ic faktoru na nové generace, dále k vylepšení postavy a volatosti. Působením heterozního efektu dochází u kříženců ke zvětšení postavy. Více práce již dá upřesnění kresby u jednotlivých pozic. Hlavní výhodou je rozšíření krevních linií a vitality plemena. Je to prakticky stejné jako na začátku vzniku plemena, jen naše znalosti genetiky a možnosti plemenitby jsou, na rozdíl od našich předků, jiné. Přesto by nám mělo jít hlavně o udržení vitálního plemena s dobrými regeneračními vlastnostmi pro zachování populace. Český voláč sivý by si měl zachovat svoji jedinečnost nejen ve své barvě, a kde je to možné při volném chovu, dokázat přežít. Úmyslně říkám přežít, protože chtít na dnešním českém voláči sivém, aby si obstarával živobytí výlety do polí, je v dnešní době u prošlechtěných chovů hazardem. Přestože čistě voliérovaných chovů je minimálně, větší volatost a malé stavy holubů nedokáží již zaplnit

Český voláč sivý pruhový bělohrotý tvar hlavy, nasazení zobu

možné větší ztráty pernatými dravci či otravami z chemicky ošetřovaných polí.

Uvedl jsem zde několik možností, jak zachovat bělohrotou kresbu na českém voláči sivém. Není to úplná kuchařka, ale je to jen návod. Každý z nás si již najde svojí cestu k úspěchu. I ten nejlepší šéfkuchař má svoje recepty, své postupy a vaří také z toho, co má k dispozici.

Český voláč sivý již není popelkou mezi českými plemeny, jak se o něm mluvilo po druhé světové válce, ale již je plnohodnotným voláčem, uznávaným i za hranicemi naší země. Nedokázal by to sám, ale byli to jeho věrní chovatelé, kteří mu pomohli. Již při založení Speciálního klubu českého voláče sivého v roce 1978 se sešla velice dobrá parta lidí, která tlačí pomyslnou káru stále dál a výš, zachovávají tradiční pojetí typu siváka, který vychází z původního českého selského voláče a nepodlehla snahám modernizace typu a uniformitě. Ale rozšiřovat a šířit slávu tohoto našeho krásného českého holuba pomáháte vy všichni především tím, že tento holub je a bude na vašem holubníku.

*Jiří Sčebel,
z připravované knihy pro
holubářské nakladatelství VT
„Český voláč sivý –
holub českého venkova“*